

УДК 316.32(477)

СПЕЦИФІКА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Студ. Д.С. Шадюк, гр. БПД-16

Науковий керівник доц. Л.А. Чекаль

Київський національний університет технологій та дизайну

Якщо розглянути західну модель громадянського суспільства як можливу для реалізації в Україні, то контраст між такою моделлю та існуючою реальністю буде досить значним. Щоб висвітлити особливості даної ситуації та, спрямувавши увагу на західну модель господарювання, - маємо звернутись до демократичних цінностей і формальної раціональності, притаманних Заходу. Після цього усвідомлюємо, що, очевидно, успіх ринкової економіки в Україні може бути зумовленим дещо іншим варіантом громадянського суспільства.

Втім, громадянське суспільство у кожній країні є особливим і своєрідним. І особливості його зумовлені як стадією розвитку громадянського суспільства, так і його етнокультурною специфікою. При цьому важливою обставиною є готовність громадянського суспільства підтримувати певні формалізовані види раціональності (йдеться про економічні, правові, державні організації). Якщо громадянське суспільство не є розвиненим достатньою мірою, - воно не буде спроможним підтримувати ті громадські організації, які є характерними для розвинутого громадянського суспільства і існують в ньому.

В Україні елементи західних інституцій (політичні засади існування правової держави та інші чинники демократії) – залучаються до існуючих реалій дуже специфічним чином. Можливо, це свідчить про недостатній рівень розвитку громадянського суспільства в Україні, а можливо – саме про своєрідність такого суспільства у нас. При цьому постає питання щодо критеріїв розвиненості громадянських суспільств в різних культурах. А це, у свою чергу, зумовлює необхідність з'ясування питання про міру участі громадянського суспільства у вирішенні суспільних проблем та його ролі у процесах модернізації. І, якщо зразком сучасного громадянського суспільства визнати західноєвропейське, то визначальними можна назвати такі його особливості, як зростання економічної незалежності особистості, а також, приміром, - у сфері освіти, – її прагнення навчатись за власним вибором і за власні кошти. Така людина набуває усе більшої особистої громадянської відповідальності, на відміну від ситуації, коли вона є залученою до колективної відповідальності. При цьому в Україні останнім часом масові вияви саме такої особистої патріотично-громадських організацій засвідчили про її вищій, порівняно із західними країнами, рівень.

Очевидно, готовність чітко виконувати накази - не є характерною ознакою свідомого громадянина. Тут необхідною стає критична налаштованість щодо існуючих цілей, засобів і варіантів соціальної поведінки. І важливим є те, що розвинена особиста відповідальність та раціональність сприйняття реалій не дозволять такій критичності бути надмірною або деструктивною. У такому випадку ця критичність стає важливим позитивним чинником розвитку громадянського суспільства, на відміну від конформізму.

Таким чином, успішний розвиток громадянського суспільства зумовлюється саме якомога більшою кількістю звичайних громадян, які є самодостатніми й відповідальними особистостями і при цьому вони раціонально і критично сприймають наявні реалії та є активними учасниками різних громадських організацій та соціальних спільнот.

Саме діяльність таких соціальних спільнот у громадянському суспільстві з часом набуває усе більшого успіху, а результати цієї діяльності виходять за межі самих цих спільнот і згодом починають перетинатися. Але поступово усі їхні суперечності узгоджуються, і, коли їхня раціональна взаємодія набуває масштабів загальносуспільної значущості, вона переростає у формування нового типу соціального ладу, нового рівня громадянського суспільства.

Останнє ж, розвиваючись, завжди залишає в собі певні ознаки й традиційні особливості попередньої соціальної реальності. Так формується певний тип громадянського суспільства.

Саме завдяки розвитку громадянського суспільства, яке прийшло в Україну не ззовні, а стало продовженням попередньо набутого громадянського поступу, в нашій країні стають неможливими рецидиви тоталітаризму. Якщо ж громадянське суспільство не стає стійкою основою соціальних змін, як це було у Росії за часів Єльцина, - то політична сфера неминуче перебуватиме під впливом рецидивів авторитаризму і політичного контролю над приватною сферою індивідуального життя. Зрештою, так і сталось у путінській Росії. Це, передусім, означає, що політичний простір державного життя став визначатись у цій країні мінімальним залученням громадянства і характеризуватись повним контролем щодо будь-яких виявів громадянського суспільства.

Сучасні соціально-політичні виклики змушують українську державу звертатись до цивілізаційних досягнень саме європейських країн, де громадянські суспільства відіграють істотну роль у внутрішній і зовнішній політиці держав. Сучасна вітчизняна політична система та інститути громадянського суспільства проходять складний і неоднозначний період спонтанного розвитку, теоретичне осмислення якого має наблизити громадян, науковців, політиків до знаходження відповідей на численні запитання стосовно демократичності українського суспільства, ефективності діяльності державної влади, можливості впливу на неї з боку інститутів громадянського суспільства та патріотичної національної еліти.

Різнобічні соціально-гуманітарні дослідження довели, що громадянське суспільство є потужним носієм недержавної форми публічної влади, яка спроможна достатньо ефективно упорядковувати організаційні відносини майже в усіх сферах життєдіяльності людей та територіальних громад завдяки системі місцевого самоврядування.

Звичайно, для України ідеальним варіантом стосунків громадянського суспільства і держави була б їхня співпраця, коли громадянське суспільство й держава стають внутрішньо єдиними, а індивідуальні й загальні інтереси збігаються і реалізуються спільними зусиллями всіх громадян і держави як цілого. При цьому держава виступає винятково засобом задоволення розумних потреб усіх громадян.

Ключові слова: громадянське суспільство, громадські організації, демократичні цінності, формальна раціональність, свідомий громадянин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дарендорф, Р. Дорога до свободи: демократизація та її проблеми у Східній Європі / Р. Дарендорф // Питання філософії. - 1990. - № 9. - С. 69-75.
2. Мамут, Л.С. Громадянське суспільство і держава: проблема співвідношення / Л.С. Мамут // Суспільні науки і сучасність. - 2002. - № 5. - С. 94-103.
3. Соколов, О.М. Правова держава: Від ідеї до її матеріалізації / О.М. Соколов. - К.: Янтарна оповідь, 2002. - 456 с.